

## კაზუსის განხილვის მეთოდის მიმოხილვა

„კაზუსის განხილვის მეთოდი“ ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარის გამომჟღავნებაზეა ორიენტირებული. იგი მიზნად ისახავს სამართლებრივი პრობლემის იდენტიფიცირების, არსებითი და არაარსებითი გარემოებების გამოიჯვინის, დასმული პრობლემის თანმიმდევრული ანალიზისა და დასაბუთებული გადაწყვეტილების მიღების უნარის განვითარებას. არსებითად იგი ემსახურება იურისტის პროფესიისათვის დამახასიათებელ გარემოებებში მოქმედების სწავლებას.

კაზუსის განხილვის წარმოდგენილი მეთოდი „ამერიკული“ და „გერმანული“ მიდგომების სინთეზის საფუძველზეა ჩამოყალიბებული.

ამასთან, ამერიკული მიდგომისათვის დამახასიათებელი ელემენტები – არსი („საკითხი“), წესი, ანალიზი („შეფარდება“) და დასკვნა – გამოყენებულია განხილვის ზოგადი სტრუქტურის ფორმირებისას. მათი ცალ-ცალკე ჩამოყალიბება ხელს უწყობს პრობლემის მრავალმხრივად დანახვასა და სტრუქტურირებულად განხილვას:

**„არსი“** პრობლემის იდენტიფიცირებას, მისი არსის ჩამოყალიბებას გულისხმობს და მიზნად ისახავს განსახილველი სამართლებრივი საკითხისა და მისი განხილვისთვის არსებითი გარემოებების გამოკვეთას;

**„წესი“** გამოსაყენებელ წესსა თუ პრინციპს უთითებს და განმარტავს შესაბამისი ანალიზისა და გადაწყვეტილების მისაღებად არსებით წყაროებს. ამასთან, „წესში“, ე.წ. ნორმატიული საფუძვლების გარდა, განიხილება, მაგალითად, სასამართლო გადაწყვეტილებებში ასახული ან შედარებითსამართლებრივი ანალიზის შედეგად მიღებული განმარტებები;

**„ანალიზი“** არსებული გარემოებების განხილვაა გამოსაყენებელ წესსა თუ პრინციპთან ურთიერთკავშირში, ანუ მოწმდება ცალკეული წესის მოქმედების წინაპირობების არსებობა;

**„დასკვნაში“** ყალიბდება ანალიზის შედეგი.

გერმანული მიდგომით განხორციელებული „ანალიზი“ იწყება მოთხოვნის მფლობელის, მოთხოვნის ადრესატის, უშუალოდ მოთხოვნისა და მოთხოვნის საფუძვლის ჰიპოთეზურ ფორმულაში – „ვინ? ვისგან? რას? საიდან?“ – მოქცევით. ამ ფორმულაში ორი ქვესაკითხია გაერთიანებული: „ვინ? ვისგან?“ – მოთხოვნის მფლობელისა და მოთხოვნის ადრესატის იდენტიფიცირება და „რას? საიდან?“ – მოთხოვნის მიმართება მის საფუძველთან.

შემდგომ ხდება მოთხოვნის საფუძველიდან გამომდინარე წინაპირობების გამოკვეთა და მათი თანმიმდევრული შემოწმება კონკრეტული საქმის გარემოებებთან ურთიერთკავშირში. ამასთან, ანალიზის სიღრმე და დამაჯერებლობა მიიღწევა დამხმარე ნორმების, სასამართლო პრაქტიკისა თუ სხვა არსებითი წყაროების გამოყენებით.

დაბოლოს, წინაპირობების არსებობიდან თუ არარსებობიდან გამომდინარე, ჯამდება მიღებული შედეგი, შესაბამისი მოთხოვნის საფუძვლის გამოყენების შესაძლებლობის თვალსაზრისით.

## **I. მოსამზადებელი სამუშაო**

როგორც ნებისმიერი სამართლებრივი საკითხის ანალიზი, ისე კაზუსის განხილვაც პრობლემის არსის იდენტიფიცირებით იწყება. შესაბამისად, მოსამზადებელი სამუშაოს პირველ ეტაპზე საქმის გარემოებების საერთო სურათის შესაქმნელად და განსახილველი პრობლემის დასასმელად მნიშვნელოვანია კაზუსის თავიდან ბოლომდე წაკითხვა.

მოსამზადებელი სამუშაოს მეორე ეტაპი კაზუსის მეორედ წაკითხვაა, რომლის დროსაც დგინდება სამართლებრივად არსებითი გარემოებები დასმულ პრობლემასთან კავშირში. მნიშვნელოვანია ადეკვატური ინფორმაციის მოპოვების უნარის გამომუშავება. პრაქტიკული საქმიანობისას იურისტი ხშირად ისმენს სამართლებრივი თვალსაზრისით უსარგებლო ინფორმაციას. მას უყვებიან სუბიექტური დამოკიდებულების, განცდებისა და ადამიანური ურთიერთობისათვის დამახასიათებელი სხვა ნიუანსების შესახებ. ასეთი ინფორმაციის ფონზე იურისტი ვალდებულია, ამოიცნოს საქმის გარემოებისათვის მნიშვნელოვანი, სამართლებრივად არსებითი გარემოებები და მათზე დაყრდნობით აავოს სამართლებრივი პოზიცია. გასათვალისწინებელია, რომ არსებითობა არ არის აბსოლუტური. შეიძლება გაიმიჯნოს გადამწყვეტი და დამხმარე მნიშვნელობის მქონე გარემოებები. არსებითი გარემოებებიდან გადამწყვეტია ის, რომელიც მოთხოვნის საფუძვლის ან მისი ცალკეული წინაპირობის განსაზღვრაზე ახდენს გავლენას. ამის საპირისპიროდ, დამხმარე მნიშვნელობის მქონედ, თუმცა მაინც არსებითად, უნდა ჩაითვალოს გარემოება, რომელსაც ეყრდნობა დამატებითი თუ გამამყარებელი არგუმენტი.

ამასთან, ცალკეული გარემოება, რომელიც ზოგადად სამართლებრივად არსებითია და იურიდიულ შეფასებას იმსახურებს, შესაძლებელია, უმნიშვნელო იყოს კონკრეტული სამართლებრივი პრობლემის თვალსაზრისით. შესაბამისად, თანმიმდევრულად იმიჯნება კონკრეტული საქმისთვის არსებითი გარემოებები არაარსებითისგან. არსებობს მოსამზადებელი სამუშაოს ტექნიკურად უკეთ წარმართვის სხვადასხვა საშუალება, მაგალითად: მიზანშეწონილია, მნიშვნელოვანი გარემოებები გამოიკვეთოს, მაგალითად, ფანქრის ან სხვა მომნიშვნელის გამოყენებით, ხოლო უმნიშვნელო – მეხსიერებიდან „ამოიშალოს“; შესაძლებელია საქმის გარემოებების სტრუქტურირება – ნუმერაციის გამოყენება მოთხოვნის საფუძვლების, მათი წინაპირობებისა და მნიშვნელოვან გარემოებათა თანმიმდევრობის განსასაზღვრავად; თუ კაზუსში ორზე მეტი მოქმედი პირია, ხელსაყრელია მათი ურთიერთობის გრაფიკულად გამოსახვა. ნახაზში აისახება ცალკეულ პირთა ურთიერთმიმართება, მათ შორის არსებული სამართლებრივი ურთიერთობის დამფუძნებელი თუ განმსაზღვრელი ნორმების მითითებით; საქმის გარემოებებისთვის მნიშვნელოვანი თარიღების არსებობის შემთხვევაში მოსახერხებელია დროის ცხრილის ფორმირება.

## **II. განხილვის თანმიმდევრობა**

კაზუსი განიხილება შემდეგი თანმიმდევრობით: „არსი“, „წესი“, „ანალიზი“ და „დასკვნა“.

### **1. „არსი“**

„არსში“ ყალიბდება განსახილველი პრობლემა. ყურადღება მახვილდება სამართლებრივად არსებით იმ გარემოებაზე, რომელიც გადამწყვეტია შესაბამისი შემთხვევის სწორი კვალიფიკაციისა და ადეკვატური შედეგის მისაღებად. პრობლემის სწორად დანახვა მიუთითებს საკითხში წვდომის სიღრმეს. ამასთან, „არსი“ „წესთან“ ურთიერთკავშირში დგინდება. „არსში“ გამოკვეთილი პრობლემის სწორად განსასაზღვრავად მხედველობაში მიიღება შესაბამისი გარემოებების შეფასებისას მოქმედი „წესი“.

## 2. „წესი“

„წესში“ განსახილველი პრობლემის გადასატრელად გამოსაყენებელი სამართლებრივი საფუძვლები განისაზღვრება და განიმარტება. „წესის“ შინაარსსა თუ მოქმედების ფარგლებს განაპირობებს მისი არსიდან და მიზნიდან გამომდინარე განმარტება საზოგადოების განვითარების ეტაპისა და სამართლებრივ-პოლიტიკური გარემოებების გათვალისწინებით. საჭიროების შემთხვევაში, მხედველობაში მიიღება განმარტების დამხმარე მეთოდებიც.

წესის განმარტებისას განსაკუთრებული მნიშვნელობა სასამართლო გადაწყვეტილებებისა თუ სხვა ისეთი წყაროების ანალიზს ენიჭება, რომლებზე დაყრდნობითაც ხორციელდება წესის მოქმედების დადგენა.

ტერმინ „სამართლის წყაროს“ სხვადასხვა ქვეყნის სამართლებრივ სისტემაში განსხვავებული ან რამდენიმე, შინაარსობრივი მნიშვნელობა აქვს: იგი შეიძლება გამოიყენებოდეს ცალკეული ქცევის წესის წარმოშობის წყაროს განსასაზღვრავად. ამ გაგებით, რომის სამართალი, ჩვეულება თუ საეკლესიო სამართალი ცალკეული თანამედროვე ქცევის წესის წყაროა; სხვა შემთხვევაში ეს ტერმინი გამოხატავს საფუძველს, საიდანაც მოქმედი პრინციპი ან ქცევის წესი გამომდინარეობს. ამ გაგებით, სამართლის წყაროა, მაგალითად: კონსტიტუცია, საერთაშორისო ხელშეკრულება, კანონი, კანონქვემდებარე აქტი.

ამასთან, შეიძლება გაიმიჯნოს სავალდებულო და დამატებითი, ე.წ. „დამარწმუნებელი“ წყაროები. წესის იდენტიფიცირებისას შემფარდებელს არ აქვს უფლება, თავი აარიდოს სავალდებულო წყაროს. თუმცა მას შეუძლია, დაასაბუთოს, თუ რატომ არ მოქმედებს კონკრეტული წესი არსებულ გარემოებებში, ან რა სახის მოდიფიცირებას მოითხოვს. დამარწმუნებელი შეიძლება იყოს ნებისმიერ წყაროზე (მათ შორის, დოქტრინაზე) დამყარებული არგუმენტი.

## 3. „ანალიზი“

„ვინ? ვისგან? რას? საიდან?“

„ანალიზი“ იწყება კაზუსში დასმული შეკითხვის შესაბამისი მოთხოვნის ერთი ან რამდენიმე საფუძვლის მოძიებით. მხარის ინტერესის განსახორციელებლად ყალიბდება მოთხოვნა ფორმულით: „ვინ? ვისგან? რას? საიდან?“.

ნებისმიერი, მათ შორის სსკ-ის ნორმა, რომელიც ითვალისწინებს განსაზღვრულ უფლებასა თუ მოვალეობას, მიუთითებს შესაბამისი წინაპირობების არსებობისას მოთხოვნის წარმოშობაზე.

მოთხოვნის საფუძვლებისგან იმიჯნება დამხმარე ნორმები, რომლებიც არ აფუძნებენ მოთხოვნებს, თუმცა გამოიყენება მოთხოვნის წინაპირობების ან მოთხოვნასთან დაკავშირებული ცალკეული გარემოების შემოწმებისას.

#### **4. დასკვნა**

დასკვნაში ყალიბდება მიღებული შედეგი. იგი ზუსტი, ანუ არაორაზროვანი, და ლაკონური უნდა იყოს.